

an menschen.
j het Woord.
hij het ware
hoopt hij er
ik leeren zal.
g hadden.

blijkt uit de

s hij een tijd-
n het Woord
heid gezocht

liefe Gods in

oet bouwen,
s Gods",

ar wat door
hem zouden

eruggekomen.

waartoe de
kinderlijk, bij

"Is het zoo
vlijt?"

dan gij denkt,
ver dat z.g.n.

arin men de
zekere hoogte

meende, dat,
aald werd bij

oord en zoo-

e verschijning,
le, maar het

ing op de ziel

at Woord ook
en. Nu het op
j meende) tot
wel aan.

maar was, ont-
elke, maar aan
wijze tot haar

le Schrift tot
ar moest iets
am, dat werd

loen aan het
etrouwbaar is

l.

twee brieven,
n, te beant-
D. v. D.

HEKE
VEN

l.

Discipelschap
de opmerking
e van den ar-
verband be-
hr. bouwvak-
mechanisatie op
oor algemeene
mogelijk ge-
at men „daar-
egenhouden of
offelijke zege-
ckeling z.i. ge-
met de woor-
rvlakkig over-
de machinale
maar mogelijk

reemding, dat
ak der mecha-
wingen, totaal
chine plus de
de auto, de
tikelen werke-
Alsof de wijze
k van zooveel
werpen, niet
aanlast. Alsof
ining-op-bree-
doende is om
zegenen. Alsof
dezen tijd een
orde is, dat in
vult. De voort-
l de arbeids-
God ontvangen
el gezet. *)

Reeks „Kerk en

Van beter inzicht in 't probleem der mechanisatie en wat daarmee samenhangt, getuigt een pas verschenen geschrift van Dr F. van Heek, privaatscholar aan de Nederlandsche Universiteit. Het bevat den inhoud der door hem op 30 Nov. j.l. gegeven „openbare les", waarmee de auteur zijn colleges aanving.

Het bedoelde werkje handelt over de „Sociale gevolgen van de economische crisis en depressie in Enschedé (1929-37)". Uitvoerig materiaal steunt den aangrijpenden tekst. Het stuk werkelijkheid, dat Dr van Heek beschrijft, vindt ge niet alleen in Twenthe, niet alleen in plaatsen, waar de textielindustrie domineert, maar ook in andere arbeiderscentra. Wie die werkelijkheid ervaart of zich door den genoemden doctor laat voorlichten, luistert zeker wederom met instemming naar de vermaning van Dr Rozemond, onlangs voor de microfoon der N.C.R.V. gesproken: „Niemand, zoo luidde het, die „zich in Christelijke solidariteit verbonden voelt aan zijn medemens, mag zich afsluiten voor den pijnigenden ernst van het probleem der arbeidsvreugde, (ook) wanneer hij in eigen omgeving misschien vormen van arbeid en arbeidsverhoudingen kent, waarin nog een groote vreugde in den arbeid mogelijk bleef. En wellicht zal na het lezen van het werkje van Dr van Heek (van wien men op grond zijner relaties, misschien een rooskleuriger voorstelling der moderne arbeidsverhoudingen verwacht had) hier en daar ook den twijfel omtrent de weergave van het arbeidersleven in de, in het begin van dit artikel genoemde brochure, weggenomen zijn. Al moet hieraan direct toegevoegd worden, dat het geschrift van Dr van Heek voornamelijk over de gevolgen der werkloosheid handelt.

De auteur geeft eerst een korte schets van den „economischen storm", welke Twenthe na 1929 leisterde. In 6 jaar tijds (1929-1935) daalde de export der Ned. Katoenindustrie met 84.5 pCt., het totaal belastbare inkomen in Enschedé en Lonneker (beide gemeenten zijn nu verenigd) met 50.3 pCt., het belastbare vermogen met 37.2 pCt., terwijl het aantal geregistreerde werklozen in die beide plaatsen van ongeveer 1500 tot ruim 6000 steeg. In den loop van 1935 ontvingen (in E. en L.) ongeveer 8000 personen en gezinnen, dat is bijna een derde gedeelte der totale bevolking, steun van „Maatschappelijk Hulpbetoon", de provisorie en de kerkelijke armbesturen. In 1936 werd aan ondersteuning van armlastigen (door burgerlijk armbestuur en diaconieën) uitgekeerd de som van vierhonderdertigduizend gulden. „Na eenige jaren heerschten armoede en ledigheid in de eertijds zoo welvarende en nijvere industriestad".

Dr van Heek gaat vervolgens na welken invloed de crisis op het verloop der bevolking gehad heeft. Hij noemt de geboorte-, sterfte-, huwelijks- en emigratiecijfers in de periode 1929-1935. De Amsterdamsche privaatscholar meet verder de daling der loonen, welke „grootere geweest is dan in de meeste andere Nederlandsche industrieën", hij geeft een treffend beeld van den strijd der ondernemers om het behoud der markten, en schetst den invloed, welke de crisis op het persoonlijk en sociale leven der fabrieksarbeiders gehad heeft. Hij komt hier tot de conclusie, dat voortdurende werkloosheid het solidariteitsgevoel der arbeidersklasse dikwijls verzwakt; het saamhorigheidsgevoel, luidt zijn oordeel, schiet vooral te kort wanneer tegengestelde economische arbeidersbelangen in verschillende gebieden overbrugd moeten worden. (Een merkwaardig voorbeeld van dit verschijnsel is de strijd der Fransche havenarbeiders om protectie; deze strijd was tegen de Belgische havens, dus tegen de Belgische arbeiders gericht. Dit voorbeeld is met talloze te vermeerderen.)

Voor al het oordeel over den invloed van de crisis op het arbeidersgezin trekt de aandacht.

„Hoe heeft", vraagt Dr van Heek, „het arbeidersgezin zich kunnen handhaven bij het gedaalde welvaartspeil? Hoe is het aangetast door de twee tegengestelde verschijnselen, welke voor onze tegenwoordige chaotische maatschappij zoo typeerend zijn, n.l. de groote werkloosheid naast de toenemende arbeidsintensiteit?"

Nemen we zijn antwoord op die vragen hier over; het is o.i. noodzakelijk, dat velen daarvan kennisnemen.

„Men krijgt den indruk", zoo luidt het, „dat de vrouw in 't arbeidersgezin dikwijls het meest onder de gevolgen van de crisis lijdt. Op haar rust de moeilijke taak, de levenswijze van het gezin aan het sterk gedaalde inkomen aan te passen. Is de man werkloos, dan voelt hij zich niettegenstaande zijn moeilijke positie dikwijls toch minder geïsoleerd dan zijn vrouw: hij ondergaat de vernedering, die de werkloosheid (in de eertijds zoo bloeiende werkstad) nog steeds inhoudt, collectief en dus met minder verantwoordelijkheidsgevoel,

in stempellokaal of werkverschaffing. Ook de groote morele steun die — in den vorm van cursussen en ontspanningsavonden aan de werklozen wordt verschaft, komt uiteraard meer den mannelijken leden van het werklozengezin ten goede".

„Zijn de kostwinners van het gezin niet werkloos, dan treft ook weder de ontvrichting van het familieleven, die het ploegensysteem veroorzaakt, in de eerste plaats de huisvrouw. Het voortdurend wisselen der ploegen verbreekt de regelmaat van het huishouden, een verschijnsel, waarvoor de vrouw in hooge mate gevoelig is. Wanneer vader en zoon in verschillende ploegen werkzaam zijn, wordt haar taak hierdoor nog meer verzwaard".

„Zij toch is het" (Dr van Heek citeert hier het Chr. Textielarbeidersblad van 6 Jan. 1937), „die als regel zorgt dat de werkende huisgenooten tijdig op zijn en het eten en drinken klaar vinden, zodra zij beneden komen. Daarvoor moet de vrouw des huizes nog extra vroeg opstaan, in bepaalde gevallen zelfs kort na middernacht. Wij kennen vrouwen, die elken morgen om drie uur opstaan om te zorgen, dat de huisgenooten tijdig op hun werk komen. In gezinnen, waar er ook zijn, die in gewone dagtaak werken, komt er als regel niets van, dat de vrouw zich na vertrek van man en kinderen weer te bed begeeft. En in de week, dat de man of kinderen de late ploeg hebben, blijft de vrouw dikwijls op om bij de thuiskomst voor eten of drinken te zorgen. Door een en ander krijgt de vrouw veelal onvoldoende nachtrust, wat zich in het gezinsleven in verschillende vormen kan wreken".

„Het ploegenleven wordt een ramp. Het gezinsleven, waar de doorsnee-Enschedéer erg aan hangt, wordt volkomen ontwricht. Bijna nooit is men samen thuis. De gezinsleden, welke nu eens des morgens, een andere week des namiddags thuis zijn, al naar gelang zij de late of vroege ploeg hebben, slapen en lummelen verder maar lusteloos wat rond..."

Tot zoover de „Textielarbeider".

Dr van Heek besluit:

„Geen wonder, dat de Enschedésche zenuwartsen onder hun patiënten, wier afwijkingen onder invloed van de crisis zijn ontstaan, vele huisvrouwen tellen. In hoeverre de door artsen geconstateerde toename van het aantal zenuwzieken in Enschedé gedurende de laatste jaren aan de opgevoerde arbeidsintensiteit in de fabrieken is toe te schrijven, zou slechts door een psychotechnisch onderzoek kunnen worden vastgesteld. De aan ons verstrekte cijfers der Vereniging „Ziekenzorg" toonen een hoog percentage rationalisatie-gevallen bij de onderzochte zenuwpatiënten aan, vooral onder de ouderen. In het bijzonder zou hier moeten worden nagegaan, of deze toename slechts een overgangsfase beteekent, of dat het arbeidstempo in te hooge mate is opgevoerd."

In dit verband haalt de Amsterdamsche privaatscholar een mededeeling van den geneeskundigen dienst der Arbeidsinspectie aan, welke de talrijke klachten van arbeidsters in confectiefabrieken, waar het loopende-band-systeem toegepast wordt, releveert. Klachten, die de medici ook in andere textiel-centra bijna dagelijks bereiken. De dreigende stopwatch in de handen der „economien" bracht dikwijls ontsteltenis en moedeloosheid. De curven, welke de intensiteit der arbeidsvreugde en de grootte van het loon weergaven, vertoonden bedenkelijke inzinkingen. *)

Ongeveer 40 pCt. der Enschedésche textielarbeiders werkt in ploegverband. De controleerende arts van het „Ziekenfonds voor Enschedé en Lonneker", gaf aan Dr van Heek een opgave van het aantal door hem onderzochte patiënten in de maand October 1937 (477). 37.3 pCt. dezer patiënten had last van nerveuze storingen. In bijna 60 pCt. van het aantal „gevallen" was de oorzaak geheel of gedeeltelijk aan de rationalisatie te wijten. Dr van Heek voegt aan die cijfers de opmerking toe, dat „vermoedelijk reeds door de opgevoerde arbeidsintensiteit een zekere selectie onder de arbeidskrachten plaats vond. De menschen, welke niet meer „voor hun vak deugen" (welk een wereld van leed verbergt zich achter deze uitdrukking!) worden spoedig ontslagen of niet meer aangenomen. Een enkel cijfer, door hem gepubliceerd, zou ter bevestiging van deze dreuve werkelijkheid kunnen dienen.

Op 1 April 1936 was het aantal ingeschreven mannelijke werklozen te Enschedé:

30.1 pCt. den leeftijd van 14 tot en met 30 jaar; 61.9 pCt. was daarboven.

Op 1 April 1937 waren deze getallen resp. 33.1 pCt. en 66.9 pCt. Op 1 October 1937 34.1 pCt. en 65.9 pCt.

Vergeleken bij 1936 is dus een toename van het percentage „oudere" werklozen te constateeren. Natuurlijk moeten deze cijfers met voorzichtigheid beschouwd worden. Er zijn verschillende factoren, welke de toename der werkloosheid van „oudere jaargangen" veroorzaken.

Dr van Heek beschrijft nog met een enkel woord de conflicten, welke het gezinsleven der arbeiders aantasten. Dikwijls, zegt hij, ontstaan bittere tegenstellingen tusschen de werkende en werkloze leden. De spanning, waaronder de werkende leden leven, ontaardt zich in felle verwijten jegens de anderen. De kracht om persoonlijk en gezamenlijk het leed te dragen, ontbreekt maar al te vaak.

De geestelijke verzorging ontmoet onder deze omstandigheden vaak groote moeilijkheden. Onverschilligheid, wantrouwen en wrok oefenen hun doodende en vernielende werking uit. Zoo groeit een geslacht, aan hetwelk alle geestelijke steun ontbreekt om aan den druk der omstandigheden weerstand te bieden, en dien steun, naar 't schijnt, ook niet zoekt of zelfs begeert.

In die wereld wordt de boodschap van het Evangelie gebracht, de belofte verkondigd, dat God de schepping niet in strijd laat ondergaan, dat God ook over de wereld van den arbeid waakt.

Moge bij die haar hooren, het vertrouwen ontwakken, dat alleen het aannemen van die boodschap de kracht kan schenken om den arbeid te helpen bevrijden van de boeien, waarin hij thans geklonken is.

A.

B. t. B.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

De beteekenis van de Prot. Chr. Centrales en Vakorganisaties van patroons voor het kerkelijk, politiek en maatschappelijk leven in ons vaderland.

I.

Practische Inleiding.

De Kerkeraad van de Gereformeerde Kerk van Zanddorp zit in vergadering bijeen. Aan het hoofd van de tafel zit de jonge predikant, de praeses van den kerkeraad, Ds Nadenker, den presidentshamer in de hand. Het is zijn eerste gemeente en met buitengewone werklust heeft hij zich geworpen op zijn velerlei arbeid in de gemeente.

Dezen avond is een bijzondere zaak aan de orde. De ouderlingen Deegstra en Lijnman hebben bij hun huisbezoekrapport melding gemaakt van een gezin, dat dreigt te worden afgezogen van de kerk. Een nog jonge man, fabrieksarbeider, gehuwd en vader, is lid van de moderne vakorganisatie van arbeiders. In zijn huis komen de revolutionaire geschriften en uit zijn opvattingen en uitspraken is reeds gebleken, hoe ver hij is afgegleeden.

Ds Nadenker hoort zwijgend en nadenkend het rapport en hij is in 't geheel niet verwonderd, dat na de lezing daarvan ieder der kerkeraadsleden belangstelling kijkt naar het aangezicht van broeder Pilaar. Broeder Pilaar immers is de steun des kerkeraads, de steun des predikants, om niet te zeggen de steun der kerk. Een ontwikkeld man, een bedachtzaam man, fabrikant, groot zakenman, een goed patroon, voorzitter van de Commissie van Beheer. De kerk van Zanddorp dankt ontzaglijk veel aan broeder Pilaar. Naar zijn woord wordt dan ook met aandacht geluisterd.

Broeder Pilaar acht deze zaak zeer ernstig en hij stelt voor, dat dominee en hij zelf dezen jongen broeder zullen bezoeken om, zoo het Gode behaagt, hem terug te brengen van de dwaling zijns wegs. Aldus wordt besloten. Reeds den volgende avond bezoeken dominee Nadenker en zijn ouderling Pilaar het gezin van Werkman.

Op ernstige en tactische wijze brengt dominee dezen jongen dwalenden broeder onder het oog, dat het beleven van zijn belijdenis medebrengt, dat hij niet aansluiting zoekt bij hen, die in levensrichting en levensopenbaring lijnrecht tegenover hem staan, doch dat hij als Christen-arbeider zich dient aan te sluiten bij de Christelijke vakorganisatie van arbeiders. Ook broeder Pilaar houdt een gelijklopend betoog.

Het antwoord van Werkman is verrassend. Hij zegt kalm: „Ik doe precies als u, mijnheer Pilaar, ik begrijp niet, wat ik daaraan misdoel".

Ds Nadenker zoowel als zijn ouderling Pilaar verzoeken den spreker zich nader te verklaren.

„Graag", zegt Werkman, „luister maar. Ik vecht voor mijn gezin en daarom ben ik aangesloten bij den Algemeenen Bond. Die bond strijdt voor verbetering van arbeidsvoorwaarden, in het belang van mijn vrouw en kinderen. Daarbij zoek ik den band met mijn mede-arbeiders. Als ik hen alleen laat staan, parasiteer ik op wat zij tot stand brengen. Dat wil ik niet en dat mag ik niet. Nu zult u zeggen, dominee: „Welnu Werkman, ga dan in de Christelijke vakorganisatie". Maar dat doe ik juist niet, dominee. Wij moeten niet drie organisaties, een Algemeene, een Christelijke en een Roomsche hebben, maar één. Net als de patroons, die zijn handiger dan wij arbeiders. Nu gebeurt het vaak, dat de patroons met hun organisatie het „verdeelen en heerschen" toepassen en zoo in hun eigen voordeel de arbeidersorganisaties tegen elkander in het harnas jagen. Daar pas ik voor om dat in de hand te werken, en daarom ben ik lid geworden van den Algemeenen Bond, daar

*) Zie „De Nederlander" van 18 Dec.

kan ieder lid van zijn. Zooals trouwens hier mijnheer Pilaar ook lid is van zijn algemeene fabrikantenvereniging; daar zitten ook patroons in van allerlei slag en heusch ook niet allen achtien karaats."

Broeder Pilaar schudt het hoofd en met een lachje zegt hij: „Maar Werkman, je weet toch wel beter; je weet toch, dat ik ook lid van het Christelijk Werkgeversverbond ben?"

Nu is het de beurt van Werkman om te lachen. „Ja, dat kennen we, mijnheer Pilaar", zegt hij. „Persoonlijk lid van het Christelijk Werkgeversverbond, zeker als vlag om de lading te dekken. Zoo zou ik ook nog lid van Patrimonium kunnen zijn. Maar ondertusschen blijft u toch maar met uw onderneming rustig in uw liberale fabrikantenvereniging en die is aangesloten bij het liberale Werkgeversverbond. Zoo eet u van twee walletjes, niet waar? Afijn, dat moet u zelf maar weten, maar u mist toch wel het recht om als ouderling mij hier te komen kapittelen."

„Ja, maar dat is toch niet juist, Werkman, wat u daar zegt", merkt dominee Nadenker op. „Broeder Pilaar treedt toch in zijn fabrikantervereniging als Christen op en handelt daar als Christen. We kennen toch allemaal broeder Pilaar wel, niet waar?"

„Nu ja", zegt Werkman, „misschien wel, ik ben zelfs wel geneigd om aan te nemen, dat hij dat inderdaad doet. Maar dat doe ik ook in mijn algemeene vakorganisatie, daar treed ik ook als Christen op, net zoo goed als broeder Pilaar in de zijne."

„Ja, maar dat kunt u daar toch niet!" zegt broeder Pilaar nu.

„Hoor eens", antwoordt Werkman, „als u, mijnheer Pilaar, dat kunt in uw liberale vereniging, dan kan ik het ook in mijn socialistische, en daarmee basta!"

...

Onvoldaan van beide zijden werd het bezoek beëindigd.

Maar dominee Nadenker dacht na, en dat niet alleen, hij onderzocht en besprak, en wat hij toen gewaar werd, onstelde hem. Zijn beste ouderling, broeder Pilaar, grootfabrikant, aangesloten bij een „neutrale" fabrikantenvereniging in zijn vak, die aanvankelijk betoogde, dat hij die vakorganisatie noodig had voor zijn onderneming, moest na een diepgaand gesprek met zijn dominee erkennen, dat hij als vooraanstaand man nimmer pogingen had aangewend om de Christelijke ondernemers in zijn vak in een eigen fabrikantenvereniging te organiseren; dat hij zelfs een poging, die door het Christelijk Werkgeversverbond was gedaan om in zijn vak tot afzonderlijke Christelijke organisatie te komen, had genegeerd, terwijl bovendien duidelijk aanwijsbaar was, dat moest hij erkennen, dat de z.g. „neutrale" algemeene organisatie in haar optreden naar buiten meermalen blijk gaf van de afwezigheid van den echt-Christelijken geest der naastenliefde, en niet aan het dienen van God en den naaste, maar aan het groepsbelang, het VERdiene alles werd ondergeschikt gemaakt.

Dominee Nadenker schrikte, toen zelfs broeder Pilaar de meening uitsprak, dat zaken nu eenmaal zaken zijn, en met klem betoogde hij, dat Christus' heerschappij gaat óók over het zakenleven, dat Zijn Koningschap heel het leven omvat, dat hier nooit van eenige „neutraliteit" sprake kan zijn, en dat daarom de belijdende Christenen zich dienen aan te sluiten om door een gemeenschappelijke beleving der belijdenis in iederen levenskring de geestelijke macht van het Koninkrijk Gods te openbaren.

En dominee Nadenker zei nog veel meer.

Hij zag het gevaar, het groote gevaar, dat niet uitsluitend Christelijke arbeiders werden afgetrokken van het beleven der belijdenis, maar dat Christen-patroons, zelfs van de statuut van Pilaar, bezig waren ons kerkelijk, staatkundig en maatschappelijk leven te ondermijnen. En hiervan werd hij nog meer overtuigd, toen hij hoorde, dat zijn ouderling Deegstra voorzitter was van de „neutrale" bakkersorganisatie ter plaatse, welke vijandig stond tegenover de Christelijke arbeidersorganisatie, en dat zijn andere ouderling, Lijnman, die schilderspatroon was, van geen enkele organisatie lid wenschte te zijn, noch Christelijk noch z.g. „neutraal", omdat het toch allemaal maar ging „om mekaar dood te maken in een wederzijdsche belangenstrijd. Het voerde je allemaal maar af van het ééne noodige", aldus Lijnman.

Ds Nadenker dacht na, en zuchtte wel eens: „O Kuyper, wat begrijpen velen van hen, die zeggen uw volgelingen te zijn, toch nog bitter weinig van uw grooten levensarbeid voor de erkenning van het beginsel van Gods soevereiniteit en de toepassing van dat beginsel in de praktijk!"

En Ds Nadenker, ziende welke gevaren er dreigen voor heel ons Christelijk levensterrein, dacht na over zijn preek over Zondag 40 van onzen Heidelbergse Catechismus, en had ineens zoo veel preekstof, dat hij ze in één predikatie bij lange na niet verwerken kon.

A. BORST Pzn.

MUZIKALE KRONIEK

Balans.

II.

Van den organist der kathedraal te Mechelen: Flor Peeters verschenen „Tien korallen voor orgel" ¹⁾, een verzameling, waarvan men al bij het doorbladeren aan het notenbeeld ziet, dat de muziek weloverwogen is. Iedere koraalbewerking in dezen bundel treft door smaakvolle toepassing van oudere en nieuwere harmonieën in een hechten bouw, die door constructie en rhythmiek vaak doet denken aan de koraalvoorspelen van Bach. Dit 39ste werk van Peeters is zoo rijk, dat het verantwoord is in het kort de verschillende voorspelen te vermelden.

Nr. 1 (Een kind geboren in Bethlehem), een rustige pastorale. Nr. 2 (Herders, hij is geboren) met het schalksche gespeel in de parallelle der begeleidende stemmen van regel 5, 6, 8 en 9 van dit koraal. Nr. 3 (Nu sijt welcomen, Jesu, lieven Heer) met een ontroerend-mooi Kyrieleis. Het pedaal is in dit nummer wat eentonig. Nr. 4 (Ons is geboren een kindeken), dat minder boeiend is en te veel aan Bach doet denken. Nr. 5 (Maria die zoude naar Bethlehem gaan), eenvoudig en zeer smaakvol. Nr. 6 (Met desen nieuwen jare), impo- sant, geen legkaart van „moderne" dissonanten of „klankkleuren", maar een golvenspel met steeds nieuwe aspecten, oproepend de mogelijkheden van het nieuwe jaar. Nr. 7 (O Jesu soet) met zijn fijne pastellinten. Nr. 8 (Ick wil mi gaen vertroosten). Naar de moedeloze begeleiding te oordeelen, had de componist hier wel veel troost noodig. De sequenzen doen niet overtuigend, maar wat goedkoop aan. Nr. 9 (Van liefden comt groot liden) daarentegen neemt revanche. Dit nummer is vol van een serene droefheid en behoort tot het innigste uit den geheelen bundel. Nr. 10 is het koraal „Heer Jezus heeft een hofken" met vier variaties en een finale (5de variatie). Een zeer dankbaar concertnummer. Het koraal en de eerste variatie zijn sober. In de tweede variatie is de begeleiding in de bovenstem pittig van rythme, doch bitonaal ten opzichte van de overige stemmen, die in den hoofdtoonbaar zijn geschreven. Door dezen simplistischen opzet doet de bovenstem wat effectmakend aan, wat zeker niet het geval zou zijn geweest, wanneer de geheele opzet van de variatie polytonaal was gehouden. Intusschen een interessant experiment! De derde variatie met zijn gebroken accoorden en de vierde met zijn chromatiek zijn muzikaal, doch een beetje gekunsteld. In de finale hervindt Peeters den echt-Vlaamschen stijl: het is één stuk bravour, waarin bepaalde harmonieën met kranige regelmaat terugkeeren.

Bij het overzien van den bundel in zijn geheel frappeert het, hoe de nummers welker inhoud betrekking heeft op het gevoelsleven, beter geslaagd zijn dan die op het religieuze leven. Weer een aanwijzing, dat verklanking van den omgang met God haast het onmogelijke van den componist vergt.

...

Koninginnedagklanken bereiken thans het oor. George Stam trapt op het pedaal van het Leeuwarder orgel een hardnekkige bas voor het Wilhelmus, laat in het „Mereck toch hoe sterck" de klokjes klingen, geeft een pianosatz over de „Zilvervloet", waarop het „O, Heer die daer" volgt, en eindigt met een Finale, die weer in het Wilhelmus uitmondt. Ziezoo, de „Fantasie over bekende Nederlandsche volksliederen" ²⁾ is klaar! Och, de feestgangers zullen zich wel geamuseerd hebben met dit bevattelijk potpourri, en het klinkt allemaal heel goed. Daar Stam reeds lang beter werk in het licht gaf, zal hij met dit werk wel niet meer pretentie hebben dan aardige amusementsmuziek bij feestelijke gelegenheden. Als zoodanig is het zeker geslaagd. Mocht echter iemand meenen in deze Fantasie ook maar een slijp van den mantel der Muze te zien gevat, dan vergist hij zich. Wij zien dan de basso ostinato in zijn onbeduidendheid, het tertsen- en kwartengescharrel en de goedkoopjes basjes in het „Mereck toch hoe sterck", en het niet „orgelmatige" in de „Zilvervloet" (dat de componist dan ook wijselijk in kerkdiensten laat coupeeren). Maar daarna volgen toch ook weer de bekoorlijke bewerking van het „O, Heer die daer" en de frissche inleidende Finale voor het Wilhelmus. Voor het grootste deel is deze Fantasie ook op harmonium te spelen.

...

Jac. Bonset gaf uit zijn 155ste opus „Variaties en fuga over een thema van Purcell" ³⁾, waarin hij het bewijs levert, dat men ook na een vruchtbare productie nog frisch werk kan leveren. Dit stuk is niet modern van structuur, maar door de vlotte bewerking van het speelsche thema maakt het een pittig indruk. De bouw der

zes variaties is zeer eenvoudig (in de derde zelfs wat al te simpel) en licht aansprekend, met geslaagde vondsten, b.v. de oplopende bas in var. I, de impressionistische harmoniek in var. IV, het thema in het pedaal in var. VI, de vroolijke Fuga. Het welslagen van het geheel is niet het minst te danken aan het zwierige, in het gehoor liggende, thema, en zal op populaire orgelbepelingen een dankbaar nummer kunnen uitmaken. De herstellingsteekens zijn zoo onduidelijk gedrukt, dat ze op het eerste gezicht moeilijk van kruizen te onderscheiden zijn.

...

De „Vijf Melodiebewerkingen" ⁴⁾ van Feike Asma konden een eeuw geleden zijn geschreven, en ook dan zouden ze denzelfden indruk maken als thans. Niettemin is Asma de jongste van allen wier werk in deze „Balans" werd besproken. Een bedenkelijk verschijnsel, temeer omdat uit deze bewerkingen blijkt dat de componist de romantische harmonieën ijverig heeft bestudeerd en derzelver foefjes en alteraties vlot kan toepassen. Met dat al heeft men geen muziek, als de stuwing, de alles bezielende ontroering ontbreekt. Het is niet toevallig, dat Asma gegrepen heeft naar de melodieën van vijf liederen, die in den slapen tijd van ongeveer een eeuw geleden zijn getoonzet. Daarmee schiep hij reeds aanzienlijke moeilijkheden om tot een muzikaal bevredigend resultaat te komen. Toch zou het voor een begaafd componist, getroffen door den geestelijken inhoud van die liederen, een prachtproef zijn geweest om deze — op zichzelf sentimentele — wijzen zóó te bewerken, dat die inhoud weer in een stralend nieuw licht te voorschijn kwam. Dit is Asma niet gelukt; zelfs vreezen wij, dat hij zich dezen eisch bij het componeeren niet eens heeft gerealiseerd.

Een afzonderlijke behandeling der melodiebewerkingen (Waarheen pelgrims; Ik wensch te zijn als Jezus; Als ge in nood gezeten; De Heer is mijn herder; Jezus neemt de zondaars aan) heeft weinig zin, daar ze allemaal min of meer volgens hetzelfde recept zijn samengesteld: eerst de melodie in de sopraan met wat chromatiek uit de oude doos er tegenaan, die zoo druk altereert en moduleert, dat het geheel ziekelijk en onrustig aandoet. Dan weer de melodie, met snelle door- gaande of wisselnoten omslingerd als bloemrankjes om een vers in een poëzie-album. Door het gedraaf der noten is de componist inmiddels in vuur geraakt, om met veel vertoon van accoord- massa's en sequenzen een slotbewerking in fortissimo te produceren. De imitatieve bewerkingen in „Ik wensch te zijn als Jezus" en „Als ge in nood gezeten" zijn weliswaar vernuftiger, maar de harmoniseering is ook hier alweer nietszeggend van plichtmatigheid.

Muziek als deze „Melodiebewerkingen" is eigenlijk de grootste belemmering voor de ontwikkeling eener Protestantisch-Christelijke orgelkunst. Het leekenpubliek hoort een bekend melodietje temidden van bekende klanken en is allang tevreden. De componist wordt door dit „succes" verleid om steeds meer van zulken melkkost voor te zetten, en de serieuze pioniers, die niet den weg van den minsten weerstand kozen, vinden voor hun vaste spijs geen afzetgebied.

Wij hopen dat Asma tot het inzicht zal komen, dat hij met zulk werk op den verkeerden weg is, en dat hij in onverbiddelijke zelfkritiek alleen dat zal uitgeven, wat hijzelf geheel verantwoordt kan. In dit opzicht kan hij een voorbeeld nemen aan iemand als Samuel de Vrind, wiens debuut wij in ons vorig artikel bespraken. Aan de orgelkorallen van Flor Peeters kan hij zien, hoeveel smaakvolle mogelijkheden er zijn, om de schoonheid van geestelijke liederen in de tonenspraak van het heden (dat ook zijn tijd is!) tot uiting te brengen. Dan zal hij zich vermoedelijk nog wel eens bedenken, voordat hij een werk als dit aan zijn leermeester Jan Zwart opdraagt. Het imiteert dien meester in uiterlijkheden, zonder diens hoogtepunten van innigheid en vervoering te bereiken.

...

Van Jan Pieterszoon Sweelinck verscheen de door Erich Doflein verzorgde heruitgave van drie liedvarianties voor piano, cembalo of orgel ⁵⁾, n.l. „Mein junges Leben hat ein End", „Unter der Linden grüne", en „Est-ce Mars".

Het is verblijdend, dat deze prachtige variaties, waarvan de eerste en de derde reeds een groote bekendheid verwierven, thans in een goedkoopje uitgave verkrijgbaar worden gesteld. Want al is het waar, dat voortreffelijke muziek nooit te duur wordt betaald, toch was het voor de popularisering van het werk van den grootsten Nederlandschen componist gewenscht, dat behalve de goede maar kostbare Deutsche Seiffert- en Nederlandsche Van den Sigtenhorst Meyer-uitgaven ook verzamelingen gingen verschijnen, die voor dezelfde prijzen als de werken van b.v. Bach en Beethoven te verkrijgen waren.

Over Sweelincks muziek is in deze kroniek door wijlen Jan Zwart zoo indringend geschreven, dat

1) Uitgave: B. Schott's Söhne, Mainz-Leipzig.
2) Uitgave: G. Alsbach & Co., Amsterdam.
3) Uitgave: G. Alsbach & Co., Amsterdam.

4) Uitgave: G. Alsbach & Co., Amsterdam.
5) Uitgave: B. Schott's Söhne, Mainz-Leipzig.

wij niet r
waarom ze
trouwens a
uitgave. W
juist deze
melodie de
bundel, en
popularitei

Wanneer
balans me-
moeten do-
En dan m
vreden zijn
orgelmuzie-
ten, die
eigen kar-
brengen v
hedendaag-
muziek. Al
mezz" van
dit reeds e-
voor de to-
nikendam,
zijn waard
wikkeling
bleken in
b.v. van M
toekomst.

Wanneer
wikkeling
de groote
muziek, ni
duur de ve
doos onme-
keling van
het muziel
Rotterda

N a s c h
artikel kw
6, „kwart
kwint-sext
zijn „kwan

STE

Is

Hooggele
In „De R
J. Wilschut
Leerregelen
standelijk
Met bijzo
van De J.
U schrijft
en dan als
standelijk".
Verder ze
het eens is
zeggen, als
Als antw
omdat ik l
onderschei
Toch vin
ding van
is, blijft m
wordt.
Inderdaa
stelling zu
U dankbaa
Met de 1

Aan Ds

mp

Ook naar
ling van P

Geagte
brief in
ek u in
Prof. Vol
u wil ek
verdages
in daa
kan die
in „Die
bls. 21).
my proe-
king h
put u
jaargang
is n bl
Prof. V
die hand-
bewering
Teen 1